

Motion till riksdagen

1989/90:Sf60

av Maria Leissner m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1989/90:105 om samordnat flyktingmottagande och nytt system för ersättning till kommunerna, m.m.

Regeringen föreslår i proposition 1989/90:105 att huvuddelen av bidragen till kommunernas flyktingmottagning slås samman till en schabloniserad ersättning. Detta skall även täcka kostnaderna för svenskundervisningen för de vuxna flyktingarna. Vid sidan av detta föreslås en särskild ersättning för äldre och handikappade flyktingar och för barn som kommer hit utan vårdnadshavare. Personkretsen föreslås också bli utökad. Kommunerna skall även få ersättning för de invandrare som får uppehållstillstånd på grund av anknytning. Regeringen skall pröva om flyktingarnas behov av hemutrustning kan tillgodoses med lån.

Förändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1991.

Inledning

När regeringen den 14 december 1989 beslöt att tillämpa de "särskilda skäl" som anges i utlänningslagen för att drastiskt skärpa praxis för asylbeslut hänvisades enbart till svårigheterna och problemen i flyktingmottagandet. Regeringen stängde således landets gränser för skyddsbehövande människor på grund av oförmåga att lösa brister i den egna organisationen.

Det måste i stället vara skyddsbehovet för flyktingarna som skall vara avgörande om asyl beviljas. Vår flyktingpolitik måste kännetecknas av humanitet och generositet. Konjunkturer och interna problem får aldrig styra inriktningen av vår flyktingpolitik.

De flyktingar som kommer till Sverige har ofta tagit sig hit över stora avstånd och under betydande umbäranden. De har känt sig tvingade att bryta upp för att skapa sig en ny tillvaro. Flyktingarna har därmed visat att de, trots svåra förhållanden, har en oerhörd kraft och vilja att ta itu med sin situation. Men när de kommer till Sverige tror vi dem inte om att själva kunna ta sig till en kommun utan för in dem i ett omfattande system för utslussning på bostads- och arbetsmarknaden.

En del flyktingar har givetvis behov av ett omedelbart stöd av både medicinskt och socialt slag. För dessa flyktingar är förläggningstvisten en bra placering. Men många av flyktingarna skulle sannolikt, så fort de genomgått asylutredningen, på egen hand eller med ett begränsat stöd kunna klara sig på arbets- och bostadsmarknaden.

Språkundervisningen för invandrarna har ofta visat sig vara bristfällig, in-

effektiv och oflexibel. Detta har också riksrevisionsverket påtalat i en rapport. Studiegruppernas sammansättning har inte tagit hänsyn till flyktingarnas individuella bakgrund. Högutbildade sätts på skolbänken tillsammans med analfabeter. Bristen på koppling till arbetslivet har försvärat språkinläringen.

Bostadsfrågan är det största hindret för kommunerna att ta emot fler flyktingar. Detta gäller främst i de kommuner där det är störst behov av arbetskraft. Det uppstår helt naturligt problem när vår flyktingpolitik påverkas av kommunernas bostadsplaner. Dessa är oftast fastställda långt innan de händelser inträffat som skapar flyktingströmmar. Regleringar och brist på konkurrens har lett till en stel bostadsmarknad och lågt bostadsbyggande i landet.

Den arbetskraftsresurs som flyktingarna utgör tas inte till vara. Av dem som sitter i invandrarverkets förläggningar har ca 20 % postgymnasial utbildning. Denna kompetens används inte. Det tar lång tid att värdera betyg hos UHÄ. En alltför lång väntan kan minska vederbörandes motivation att fortsätta att utvecklas i sitt yrke här i Sverige.

Den långa tid det tar för flyktingarna att komma ut på arbetsmarknaden är givetvis negativ och förödmjukande. Flertalet asylsökande får efter beslut lov att stanna i Sverige. För dem vore det en stor fördel och en god början på vistelsen i Sverige om de kunde arbeta under väntetiden. Integreringen skulle underlättas och självkänslan skulle stärkas. En negativ följd av kombinationen långa väntetider och förbud mot att arbeta är att svenskar kan reagera mot det de upplever som att de asylsökande "lever på det sociala". Riksdagen bör därför besluta att tillåta arbete under beredskapsliknande former under väntetiden.

Det nuvarande bidragssystemet i kombination med andra stödsystem har den konstruktionen att de stimulerar till ett destruktivt beroende av stöden. En lång sysslöshet i sig kan skapa såväl sociala som psykiska och somatiska störningar. Bristande språkförståelse medför svårigheter att integreras i samhället och förlänger i sin tur ytterligare sysslösheten.

Långa perioder utan meningsfull sysselsättning bryter ner en positiv självuppfattning. Sysslöshet tvingar till ett bidragsberoende. Detta skapar en ond spiral som det kan bli omöjligt att ta sig ur. Det svenska flyktingmottagandet strider därmed mot de invandrapolitiska mål vilka riksdagen slagit fast om lika rättigheter och möjligheter för invandrare i förhållande till den övriga befolkningen.

Folkpartiet har under längre tid hävdat att flera förändringar är nödvändiga att vidta i det svenska flyktingmottagandet. Regeringen har nu delvis gått oss till mötes. Dessa förändringar är helt nödvändiga för att även i framtiden kunna erbjuda ett värdigt flyktingmottagande. Folkpartiet framför i denna motion ett antal förslag som syftar till att ytterligare förbättra mottagandet.

Det monopoliserade mottagningssystemet

Den svenska modellen för flyktingmottagande är behäftad med ett antal problem. Så gott som alla flyktingar tvingas bo på förläggning under såväl utredningsfasen som väntetiden på kommunplacering.

Det är uppenbart att många flyktingar inledningsvis skulle vilja bo hos släktingar eller vänner som redan finns i landet. Det är inte nödvändigt att tvinga alla att vistas på förläggningen efter det att den första utredningen är gjord.

För närvarande råder stora problem med brist på kommunplatser i förhållande till behovet. De flesta kommuner skulle kunna ta emot fler flyktingar om bara bostadsfrågan kunde lösas. Därför kommer det på kort sikt att bli nödvändigt att genom tillfälliga bostadslösningar bereda flyktingar plats i kommunerna.

Provisoriska bostadslösningar måste därför skapas. För detta ändamål har folkpartiet i sitt budgetalternativ för budgetåret 1990/91 reserverat 50 milj. kr. Dessa medel är avsedda för kommuner som genom fantasirikedom och engagemang åstadkommer olika typer av tillfälliga bostäder för flyktingar.

Ingeting hindrar en flykting som fått uppehålls- och arbetstillstånd att försöka få bostad och arbete på egen hand. Myndigheterna bör upplysa om detta. Företagens eventuella direktrekrytering kan ske utanför det kommunala flyktingmottagandet förutsatt att företagen hjälper till att skaffa bostad.

Det kommunala flyktingmottagandet kommer att spela en viktig roll även i fortsättningen. Men det bör vid sidan av detta system finnas alternativa vägar att komma in i det svenska samhället.

Regeringen bör därför snarast återkomma till riksdagen med förslag om en uppluckring av det nuvarande mottagningsmonopolet.

Låt de ideella organisationerna hjälpa

De ideella organisationernas vilja att stödja flyktingar tas i alltför liten utsträckning till vara. Vi bör ge organisationer, kyrkor, företag och enskilda möjlighet att "adoptera flyktingar", dvs. ta ansvar för en flykting till dess att permanent arbete och bostad ordnats.

I USA finns en organisation som kallas Welcome Wagon: Olika organisationer och frivilligt arbetande söker upp nyinflyttade på en ort, hälsar välkommen, introducerar, försöker bidra till arbete eller arbetsplatsbyte, berättar om föreningar och fritidsaktiviteter. Detta skulle kunna vara en viktig uppgift både för ideella organisationer och för grupper som Rotary och Lions.

Schablonersättning för varje mottagen flykting

Regeringen föreslår att huvuddelen av ersättningarna för ekonomiskt bistånd till flyktingarna, utgifterna för svenskundervisning och huvuddelen av övriga bidrag till kommunerna för flyktingmottagandet läggs samman i en schabloniserad ersättning. Folkpartiet stöder detta förslag.

Det nuvarande bidragssystemet till flyktingarna skapar lätt en passivering och måste därför ändras. En schablonisering av stödet till kommunerna underlättar dessutom administrationen och ökar flexibiliteten. Exempelvis ges ökade möjligheter att varva svenskundervisning med en aktiv introduktion

på arbetsmarknaden. För närvarande är kopplingen mellan arbetsmarknad och språkundervisning dålig. En förutsättning för att lära sig svenska är att det finns möjlighet att praktisera teoretiska kunskaper. Inträdet och anpassningen till arbetsmarknadens krav underlättas betydligt om kunskaperna i svenska språket är goda.

Det ekonomiska biståndet till de flyktingar som finns i kommunerna bör om möjligt inte betalas ut av socialförvaltningen. Om socialförvaltningen sköter denna uppgift kan biståndet lätt uppfattas som ett socialbidrag och på så sätt försämrade vederbörandes självuppfattning och omgivningens attityder till invandrarna.

Lån till hemutrustning

Regeringen föreslår att frågan om lån till hemutrustning bör prövas närmare med inriktning på att ett sådant lån skall kunna erbjudas alla flyktingar. I linje med vår uppfattning att flyktingen i normalfallet är en person som snarast bör finnas ute på arbetsmarknaden, måste också utrustningsbidraget omvandlas till ett lån. Med ett lån undviks "socialfalls-attityden" och ytterligare en onödig friktionspunkt mellan svenskar och invandrare försvinner. Möjligheten att låna pengar för att skaffa hemutrustning bör införas så fort som möjligt.

Ersättning för kostnader för handikappade flyktingar

Regeringen föreslår en särskild ersättning som täcker de faktiska kostnaderna för de flyktingar som till följd av handikapp eller hög ålder bedöms inte kunna stå till arbetsmarknadens förfogande eller på annat sätt kunna bli självförsörjande. Det föreslås också att kommunerna får ett halvt schablonbelopp för dessa flyktingar. Det föreslås vidare att ersättning bör lämnas för kostnader för social hemhjälp och färdtjänst.

Det är omöjligt att i förväg veta vilka flyktingar som för all framtid kommer att stå utanför arbetsmarknaden. Olika typer av rehabiliteringsinsatser kan medföra att situationen förändras. Det är därför fel att bedömningen av arbetsförmågan redan skall göras under förläggningsvistelsen. Rehabilitering är tidskrävande, och det måste ges möjlighet att pröva olika alternativ.

Det särskilda statsbidraget för handikappade flyktingar syftar till att uppmuntra kommunerna att ta emot dem som behöver extra kostnadskrävande insatser. Ett sådant särskilt bidrag för handikappade bör ges i form av ett extra påslag på schablonbidraget för att undvika den extra administration det innebär att särredovisa de olika insatserna. Detta ökar kommunernas incitament till att öka rehabiliteringsinsatserna, och eventuellt kan detta medföra att vederbörande blir självförsörjande i framtiden. Det vore därför också rimligt att denna ersättning omprövades regelbundet. Vi ställer oss därmed avvisande till propositionens modell med ett halvt schablonbidrag och ersättning för verifierade kostnader för de handikappade flyktingarna.

Utvidgning av lagen om bistånd åt asylsökande m.fl.

Regeringen föreslår att bistandsreglerna för asylsökande utvidgas till att även omfatta flyktingar som fått uppehållstillstånd men som fortfarande vis-

tas på förläggning för asylsökande eller vistas tillfälligt i en kommun i avvaktan på placering.

Mot. 1989/90
Sf60

När bestämmelserna om det så kallade asylbiståndet infördes förutsattes att handläggningstiderna för asylansökningar skulle minska samt att planerad mottagning av flyktingar i olika kommuner skulle åstadkommas. Men så har inte blivit fallet då antalet flyktingar ökat kraftigt. För närvarande bor ca 23 000 flyktingar på förläggningar, 7 000 av dessa har uppehålls- och arbetstillstånd. Kommunerna har inte i önskad utsträckning kunnat öka sitt mottagande av flyktingar. Det är således fler som omfattas av lagen om bistånd åt asylsökande än vad som var tänkt vid dess tillkomst. De flyktingar som är på förläggning och som har uppehållstillstånd har ofta varit i landet under lång tid. Deras behov av bistånd kan därför ha en annan karaktär i jämförelse med dem som nyss anlänt. Lagen om bistånd åt asylsökande bör därför utvärderas. Den bör konstrueras så att den tillgodoser de speciella behov av bistånd som de flyktingar kan få som vistas i landet under längre tid.

Småföretag

Invandrare är ofta erfarna småföretagare visar bl.a. en undersökning som högskolan i Kalmar gjort. De kommer ofta från kulturer där företagande är vanligare än hos oss. De startar ofta med lag kapitalförsörjning och därmed med mindre risktagande än vad som är vanligt bland svenskar. Länsstyrelserna eller utvecklingsfonderna bör ges i uppdrag att genomföra kurser för invandrare där de får lära sig hur man startar ett eget företag. Misstrogenheten från banker och myndigheter är dessutom ofta stor. Genom de föreslagna utbildningsinsatserna bör denna misstrogenhet kunna överbryggas.

Grund-sfi

Regeringen föreslår att kommunerna skall vara skyldiga att anordna grund-sfi under två år från den dag invandraren kyrkobokfördes i landet. Under speciella omständigheter föreslås tvåårsperioden kunna utsträckas med ytterligare ett år.

Det är av avgörande betydelse för integreringsprocessen att flyktingarna får kunskaper i svenska språket och svensk samhällskunskap. Språkundervisningen måste sättas in så tidigt som möjligt och anpassas till flyktingarnas individuella bakgrund. Kommunerna måste känna ett ansvar för att svenskundervisningen kommer till stånd så fort som möjligt. Men det kan finnas olika faktorer som gör att vederbörande inte kommer igång med sin utbildning. Det kan vara traumatiska upplevelser som fördröjer integreringsprocessen eller att barnafödande sätter hinder i vägen. Kommunens ansvar för dessa gruppers språkundervisning får inte upphöra efter den fixerade tidsperioden. Vi föreslår därför att den föreslagna tvåårsregeln för kommunernas skyldighet bör utgå.

I mindre kommuner bör det ske en samverkan över kommungränserna, så att undervisningsgrupperna bakgrundsmässigt blir så homogena som möjligt. Undervisningen måste i högre utsträckning än för närvarande varvas med praktik från arbetslivet.

Kunskaper om det svenska samhällets sätt att fungera har en stor betydelse för invandrarna. Det hjälper dem att lättare hitta rätt och ökar deras kunskaper om våra regler. Inslagen av samhällskunskap i svenskundervisningen bör därför få ett större utrymme.

Invandrarkvinnor har oftare svårigheter att delta i svenskundervisningen. Ordnad barntillsyn är ofta en faktor som skulle underlätta deras deltagande. Det bör därför i ökad utsträckning erbjudas speciellt arrangerad barntillsyn när föräldrarna deltar i svenskundervisningen.

Flyktingar med högre utbildning

Många flyktingar har kvalificerade utbildningar, men det är oftast flera tidsödande hinder som måste övervinnas innan de kan utöva sina kunskaper här. Offentliga institutioner skulle kunna göra mer för att invandrarna fortare skall få möjlighet att utnyttja sin utbildning. Snabbheten måste öka när det gäller att översätta betyg och testning av yrkeskunskaper.

Legitimation av sjuksköterskor borde kunna decentraliseras så att sådan kan utfärdas av samtliga sjukvårdshuvudmän.

UHÄ värderar och ekvivalerar utländska akademiska utbildningar. De långa väntetiderna som i dag ligger på mer än ett år måste förkortas.

Flyktingar med akademisk utbildning bör ges möjlighet att delta i det så kallade preparandårets etapp I på samma sätt som utländska gäststuderande. Denna utbildning står i dag enbart öppen för de utländska akademiker som inte har flyktingstatus. Detta bör planeras redan under förläggningsvistelsen.

Ensamma flyktingbarn

Till Sverige kom 1988 och 1989 ca 400 ensamma flyktingbarn. Detta är en grupp flyktingar som behöver speciell omsorg. Den rapport som Rädde barnen nyligen redovisat om hur flyktingbarn ofta skjutsas runt mellan olika boendeformer, förläggningsgrupper, lägenhetsboende och fosterhem inger stor oro.

Ensamma flyktingbarn bör ges möjlighet att stanna på gruppheimet på den första utredningsslussen i väntan på besked om uppehållstillstånd. God man bör förordnas för flyktingbarn omedelbart vid deras ankomst till Sverige och denna bör följa flyktingbarnet under hela utredningsprocessen.

Svenska elever och skolklasser bör erbjudas att bli faddrar för ensamma flyktingbarn i deras egen ålder.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om flyktingarnas rätt att bo utanför förläggningar i avvaktan på uppehålls- och arbetstillstånd,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att flyktingar som fått uppehålls- och arbetstillstånd bör uppmuntras att själva söka bostad och arbete.

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag som medger att även andra än kommuner kan vara mottagare av flyktingar med uppehålls- och arbetstillstånd.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de ideella organisationernas roll i flyktingmottagandet.

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att socialförvaltningen inte bör vara utbetalare av ekonomiskt bistånd till flyktingar/invandrare.

6. att riksdagen beslutar att införa lån till hemutrustning för flyktingar.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statsbidraget till kommunerna för handikappade flyktingar.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvidgning av lagen om bistånd åt asylsökande.

9. att riksdagen beslutar att under budgetåret 1990/91 införa ett speciellt stimulansbidrag för att stimulera kommuner att bygga provisoriska bostäder åt flyktingar.

10. att riksdagen beslutar att för budgetåret 1990/91 anslå 50 milj.kr. under ett speciellt konto för att stimulera kommuner att bygga provisoriska bostäder.

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att länsstyrelserna/utvecklingsfonderna bör anordna kurser för invandrare om hur det går till att starta en egen rörelse.

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ensamma flyktingbarn.

Stockholm 15 mars 1990

Maria Leissner (fp)

Sigge Godin (fp)

Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)

Carl-Johan Wilson (fp)

Barbro Westerholm (fp)

Barbro Sandberg (fp)

Lars Leijonborg (fp)

Margitta Edgren (fp)